

Особливості оцінки холодної зброї

Стародавня зброя є одним з видів антикваріату. За популярністю антикварна холодна зброя уступає іншим інвестиційним сегментам даного ринку – нумізматиці і живопису стародавніх майстрів. Загальний обсяг продажів світового ринку антикваріату у 2015 році досяг 63,8 млрд доларів США. Ринок аукціонних продажів («Крістіс» та «Сотбіс») з 2000 до 2015 року зріс у сім разів (див. рис.).

Лілія ТИМОЩИК

кандидат економічних наук,
вчений секретар Науково-дослідного
центру судової експертизи
з питань інтелектуальної власності
Міністерства юстиції України,
судовий експерт, оцінювач

Багато хто купує стародавню зброю як оригінальний подарунок або незвичайний декор для дому. Однак тим, хто хотів би зберегти вкладені гроші, варто купувати ексклюзивні екземпляри. Їх інвестиційна привабливість залежить від майстерності та винахідливості збройового майстра, віку, а також якості професійної реставрації. Унікальні предмети відрізняються високою інвестиційною надійністю. За загальною думкою експертів антикварного ринку, стародавня холодна зброя є одним із самих дохідних інструментів.

Найдорожча холодна зброя у світі – шабля Бао-Тенг XVIII ст., цей меч і піхви до нього були продані двічі – в 2006 році за 5,93 млн доларів, а двома роками пізніше – за 7,7 млн доларів. На другому місці – шабля імператора Наполеона, яку було продано за 6,5 млн доларів США.

Хоча сьогодні інвестиції в зброю стали одним з перспективних напрямів, професіонали не приховують, що власник колекції або коштовного предмета навряд чи зможе швидко їх реалізувати.

Виходячи з того, що операції на ринку антикваріату і, зокрема, на ринку холодної зброї, повинні базуватися на достовірній оцінці, виникає необхідність у прийнятті загальних стандартів. Відповідно до цих стандартів повинна визначатися ринкова та інші різновиди вартості, які встановлюються і наводяться оцінювачами в професійних звітах. Правильне розуміння і належне застосування таких стандартів забезпечать високу легітимність міжнародних і внутрішніх угод, предметом яких є об'єкти культурної цінності, підвищать їх статус як інструмента інвестування і забезпечать зниження кількості фактів зловживань.

У сучасній економічній літературі оцінка (estimate) трактується як «результат визначення і аналізу якісних і кількісних характеристик керованого об'єкта, а також процесу управління виробничо-господарською діяльністю». Методологія оцінки, як самостійного наукового напрямку, припускає: формулювання категорій, використовуваних у процесі застосування оцінки; розробку різних показників, які відображають зміст цих категорій; визначення критері-

їв, на основі яких можна зробити висновок, а також вибір різного методичного інструментарію оцінки – способів, яких налічується велика кількість у різних галузях науки (у статистиці, математиці, економетрії, бухгалтерському обліку, аудиті та ін.).

Холодна зброя як об'єкт оцінки має ряд специфічних особливостей, не характерних для таких видів власності, як нерухомість, обладнання, машини тощо. До цих особливостей належать:

- ▶ високий ступінь «індивідуалізації». Багато предметів холодної зброї є унікальними предметами, які існують в одному екземплярі;
- ▶ значна залежність вартості від історії та авторства холодної зброї.

На вартість холодної зброї також впливають суб'єктивні фактори. Одним з них, наприклад, є прагнення потенційного покупця під час продажу на аукціоні одержати саме той предмет зброї, який його цікавить.

Через наявність специфічних особливостей холодної зброї як об'єкта оцінки процес оцінки її ринкової вартості має спиратися на результати мистецтвознавчої, історичної і технічної експертизи, а також враховувати особливості стану ринку антикваріату, зокрема даного його сегменту.

Оцінка вартості холодної зброї вимагає фахової освіти, підготовки і досвіду. Для визначення достовірності об'єкта оцінки необхідні спеціальні знання про зброю, такі як: особливості техніки майстра, особливості використаних ним матеріалів, низка інших параметрів, які визначають статус об'єкта оцінки. Крім навичок мистецтвознавчої експертизи, оцінювач повинен мати знання ринку творів мистецтва і предметів колекціонування. Недостатнє розуміння специфіки даного ринку може призвести до серйозних помилок у визначенні ринкової вартості предмета оцінки.

Нарівні з методами оцінки інших типів майнових об'єктів існують загальноприйняті методи оцінки і для холодної зброї. Незважаючи на відмінність таких творів мистецтва й предметів колекціонування, як предмети холодної зброї, від об'єктів нерухомості, майнових комплексів, машин, обладнання тощо, поняття, процеси і методи, які

застосовуються під час оцінки їх вартості, значною мірою збігаються. Для оцінювача і користувачів послуг з оцінки важливо, щоб прийнятні застосовані методи оцінки були повністю зрозумілі, компетентно застосовувалися і мали належне пояснення.

Деякі методи оцінки можуть мати особливості, які враховують унікальні властивості холодної зброї та відрізняють їх від аналогічних методів, застосовуваних для оцінки інших видів об'єктів, або ж ці методи можуть використовуватися по-іншому. Наприклад, ціноутворюючий фактор може корегуватися залежно від виду об'єкта оцінки.

Під час виконання оцінки вартості холодної зброї попереднього аналізу і збору передбачуваних даних оцінювач знайомиться із загальним станом ринку культурних цінностей і оцінюваним об'єктом. Після цього він може перейти до більш детального аналізу.

При оцінці вартості холодної зброї може виникати необхідність залучення оцінювачем інших експертів та/або інших професійних фахівців. У цьому випадку необхідно встановити відповідальність оцінювачів, які виконують оцінку різних типів холодної зброї, аби гарантувати, що будуть повністю враховані оцінювані параметри, а також жоден з параметрів не підпаде під подвійний обрахунок. У разі залучення інших експертів оцінювач зобов'язаний або перевірити їх роботу, щоб гарантувати виконання послуг в повному обсязі та обґрунтованість висновків, або розкрити і зафіксувати факт, що перевірка не була розпочата.

Оцінювачі можуть покладатися на інформацію, одержувану від замовника або його представників. Джерело будь-яких даних, отриманих в такий спосіб, має бути особливо зазначене оцінювачем в усних або письмових повідомленнях, а самі дані мають бути перевірені в тих випадках, коли це можливо.

Основною і обов'язковою умовою одержання коректного результату оцінки вартості холодної зброї є наявність документально оформлених результатів та її науково уніфікованого паспорта. Інформація, яка міститься в цих документах, використовується як вихідна для проведення оцінки вартості.

До основних завдань експертизи, що має практичне значення, можна віднести такі:

- установлення автентичності холодної зброї;
- визначення часу і місця створення зброї, школи і авторства;
- визначення художньої значущості холодної зброї.

Фактори, що мають бути обов'язково розглянуті (за наявності) оцінювачем під час здійснення оцінки вартості предмета холодної зброї:

- автор, назва;
- час створення;
- розміри зброї;
- техніка виконання;
- ступінь цілісності (наявність дефектів);
- зміни в результаті подальших втручань;
- наявність історії походження;
- популярність і популяризація автора (виробника);
- належність до відомої школи (заводу або напрямку);
- зв'язок з історичною особистістю;
- зв'язок з історичними подіями;
- прямий зв'язок з іншими історично значущими предметами;
- причетність до соціально-культурних, релігійних та інших традицій;
- наявність підписів, позначок, знаків тощо;
- художня цінність;
- наукова цінність;
- цінність використаних матеріалів;
- споживчі якості;
- право розпорядження;
- наявність додаткових деталей;
- тиражування або кількість відомих екземплярів.

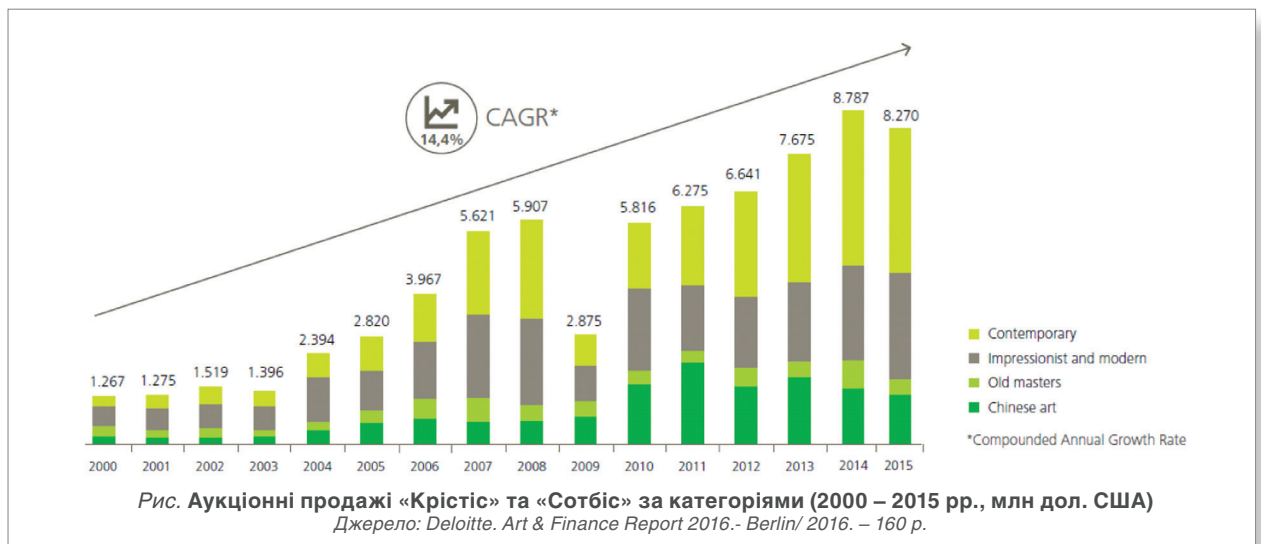
Загалом процес оцінки холодної зброї ґрунтується на трьох підходах: порівняльному, дохідному і витратному. При цьому оцінювач виходить з того, що:

дохідний підхід являє собою сукупність методів оцінки вартості об'єкта оцінки, заснованих на визначенні очікуваних доходів від використання об'єкта оцінки;

порівняльний підхід є сукупністю методів оцінки вартості об'єкта оцінки, заснованих на порівнянні об'єкта оцінки з об'єктами-аналогами об'єкта оцінки, стосовно яких є інформація про ціни, а об'єктом-аналогом об'єкта оцінки для цілей оцінки визнається об'єкт, подібний до об'єкта оцінки за основними економічними, матеріальними, технічними та іншими характеристиками, що визначають його вартість;

витратний підхід є сукупністю методів оцінки вартості об'єкта оцінки, заснованих на визначенні витрат, необхідних для відтворення або заміщення об'єкта оцінки з урахуванням зносу і старіння.

Під час проведення оцінки вартості холодної зброї оцінювач зобов'язаний використовувати витратний, порів-

няльний і дохідний підходи до оцінки або обґрунтувати відмову від використання того або іншого підходу.

Ціна холодної зброї, встановлена на даному ринку, як правило, обмежується:

цінами, які сплачуються за холодну зброю і які конкурують із оцінюваним предметом за частку на ринку; фінансовими альтернативами інвестування в інші інвестиційні об'єкти майна.

Три підходи до оцінки вартості холодної зброї незалежні один від одного, хоча кожен з них ґрунтується на тих самих економічних принципах. Припускається, що всі три підходи повинні давати показник ринкової вартості, однак остаточний висновок про вартість залежить від розгляду всіх використовуваних даних і процесів та від особливостей узгодження всіх показників вартості, отриманих у межах різних підходів, під час виведення остаточної розрахункової величини вартості.

При порівняльному підході холодна зброя зіставляється з аналогічними предметами зброї, які були продані на відкритих ринках.

Умовою застосування порівняльного підходу є наявність обґрунтованої бази для порівняння з аналогічними предметами холодної зброї. Такі аналогічні предмети повинні продаватися на тому самому ринку, що й розглянутий предмет холодної зброї, або на ринку, який реагує на ті ж самі економічні змінні, що і розглянутий предмет холодної зброї. Факторами, що беруться до уваги при вирішенні питання про наявність або відсутність обґрунтованої бази для порівняння, є:

- подібність з розглянутим (оцінюваним) майном у частині якісних і кількісних описових характеристик;
- кількість даних і наявність можливості перевірки даних за аналогічними предметами холодної зброї;
- дані про цілі оцінки (умови угод купівлі-продажу або умови пропонування щодо укладення таких угод не відрізняються від умов, які відповідають вимогам, що висуваються для визначення ринкової вартості).

Оцінювачу слід провести порівняльний аналіз якісних і кількісних схожих рис та відмінностей предмета, що розглядається, з аналогічними предметами холодної зброї. За наявності у об'єкта оцінки незвичайних, неповторюваних і унікальних особливостей оцінювачеві потрібно застосовувати корегування порівняльних орієнтирів оцінки, що застосовуються при порівнянні аналогічних предметів з об'єктом оцінки, що розглядається.

Дохідний підхід базується на даних про доходи і витрати, які належать до оцінюваного предмета холодної зброї, а вартість майна визначається за допомогою процесу капіталізації.

Дохідний підхід застосовується, коли існує достовірна інформація, що дає змогу прогнозувати майбутні доходи, які об'єкт оцінки здатен приносити, а також пов'язані з об'єктом оцінки витрати. При застосуванні дохідного підходу оцінювач визначає величину майбутніх доходів і витрат та моменти їх одержання.

Однак застосування дохідного підходу для оцінки холодної зброї уявляється малоймовірним, оскільки холодна зброя є об'єктом інвестування з метою збереження коштів, а не одержання доходу у вигляді щорічного надходження коштів від, наприклад, постійної діючої виставки.

При цьому не слід виключати можливість застосування загальноприйнятих методів дохідного підходу для окремих видів холодної зброї за певних умов.

Застосування витратного підходу для оцінки холодної зброї малоймовірне, оскільки холодна зброя є унікальним предметом і провести коректний облік ступеня впливу даної унікальності на вартість предмета холодної зброї, ви-

ходячи з величини витрат на створення даного предмета, не уявляється можливим.

При цьому не слід виключати можливість застосування загальноприйнятих методів витратного підходу для окремих видів холодної зброї за певних умов:

- визначення з достатнім ступенем вірогідності витрат на створення предмета холодної зброї;
- коректного введення виправлень (коефіцієнтів), які враховують художню, історичну і культурну значущість холодної зброї.

Наука про холодну зброю, зокрема – мечі, називається спатологією (*spathology*). Вона тісно пов'язана з процесом оцінки самої холодної зброї. Без знання принципів спатології сучасний оцінювач, на думку автора, не в змозі здійснити належну експертизу холодної зброї та оцінити її. Однак, існує, як мінімум, п'ять основних чинників, на основі яких повинна здійснюватися базова оцінка антикварної холодної зброї. Це: походження холодної зброї, її тип, вік, стан та історичне значення.

Пропонуємо розглянути зазначені чинники детальніше.

Походження антикварної холодної зброї

Мечі вироблялися майже в кожному куточку земної кулі протягом тисяч років і мали різну конструкцію, спосіб використання і важливість у військовій справі. Знаючи походження конкретного меча, легше визначити його відносну рідкість на ринку холодної зброї.

Структура меча здебільшого пов'язана з його походженням. При аналізі структури слід звернути увагу на будь-які структурні особливості меча, наприклад, дизайн його леза та рукоятки, піхов і використовувати цю інформацію для пошуку в друкованих каталогах або Інтернеті подібних мечів.

Азіатські мечі, особливо японські, завжди затребувані серед колекціонерів. Значення вартості антикварного самурайського меча, наприклад, не буває нижче 15 000 доларів США. З іншого боку, меч армії Конфедеративних Штатів часів американської громадянської війни буде коштувати не менше 500 доларів США (залежно від стану).

Тип антикварного меча

Мечі вироблялися багатьох типів, і кожен тип має свою власну ринкову ціну. З середньовічних мечів довгий меч і фальчіон досить високо цінуються як предмети колекціонування через їх рідкість. Ціни на ці два мечі здебільшого знаходяться в діапазоні від 2 000 до 10 000 доларів США.

Вік антикварного меча

Вік має величезний вплив на встановлення ціни антикварного меча. Існує так зване правило великого пальця – чим старше меч, тим дорожчим він стає. Катана XIII століття буде коштувати в три рази дорожче, ніж катана, подібного типу і стану, викувана в 1800-х роках.

Так як же визначити вік меча? Немає іншого шляху, крім аналізу конкретних маркувань, стилів і конструкцій (хоч даний аналіз краще залишити для фахівців).

Що може зробити оцінювач – шукати будь-які маркування дати виробництва меча на лезі, рукоятці або піхвах. Деякі мечі, в основному старовинні військові, випускалися з датою виготовлення на лезі.

Маркування може вказувати, як зброя використовувалася в минулому або в яку епоху вона вироблена. Наприклад, першим, хто підписав японський меч, був Сандзе Мунечіка в епоху Хейан (794 – 1184 рр.). А такий відомий майстер, як Масамуне, найвідоміший японський коваль періоду Камакура, підписав дуже мало мечів.

Стан антикварного меча

Стан належить до загальної характеристики холодної зброї. Колекціонер оцінює красу меча або його естетичну привабливість, а незадовільний стан збереженості часто сильно її зменшує. Для оцінки стану слід оглянути меч з метою виявлення будь-яких видимих пошкоджень або будь-яких інших дефектів, які не підлягають ремонту. Як правило, будь-які пошкодження доводяться на гострий край меча, незалежно від того, якого він типу, що зменшує його ціну. Тут також є свої особливості – так, корозія на лезі меча може бути прийнятною для більшості мечів, але не для японських, де вона абсолютно неприйнятна, незалежно від віку меча.

Стан також належить до «повноти» меча. Меч в комплекті з усіма його складовими частинами буде більш ціннішим, ніж меч з відсутніми складовими (піхви, рукоятка, яблуко тощо).

Історичне значення антикварного меча

Важко визначити історичне значення меча. Тут важливою є наявність власної історії предмета холодної зброї. Так, якщо меч є сімейною реліквією, а історія сім'ї відслідковується до початкового носія, зброя буде цінитися більше. Наприклад, холодна зброя громадянської війни у США з наявністю фотографії власника, яка, безумовно, збільшує ціну даного предмета більше ніж на 50%.

Питання оцінки антикварної холодної зброї в Україні опрацьоване недостатньо і має багато проблемних аспектів. Вважаємо, що вирішити ці проблеми можна за допомогою системи стандартів оцінки, прийнятих на національному рівні, або на рівні громадянської спільноти оцінювачів. Розглянемо деякі аспекти міжнародного досвіду у зазначеній сфері.

У більшості розвинених країн національні стандарти близькі або повністю відповідають Міжнародним стандартам оцінки (МСО). Крім того, простерігається тенденція до наближення систем національних стандартів оцінки з міжнародними стандартами.

Оціночна діяльність у значній частині регулюється виятково професійними саморегульованими асоціаціями (без участі державних органів).

Існує ряд країн, в яких практично відсутня система як державного, так і професійного регулювання оціночної діяльності. У значній частині країн детальному регулюванню підлягає лише оцінка нерухомості і землі (кадастрова оцінка), водночас інші сфери оціночної діяльності (в тому числі і антикваріату) врегульовані в істотно меншому ступені.

Регулювання оціночної діяльності в Австралії здійснюється саморегульованою організацією професійних оцінювачів – Австралійським інститутом оцінювачів (Australian Property Institute – API). Основна роль даної організації – створення і підтримка високих стандартів професійної практики, освіти, етики і дисципліни.

Стандарти оцінки варіюються від штату до штату. Регулювання оціночної діяльності в основному

здійснюється саморегульованою організацією професійних оцінювачів.

В Австрії правила та інструкції, які регламентують діяльність оцінювача, не прописані на законодавствочому рівні, однак впливають з різних галузей права, зокрема цивільного, кримінального, адміністративно-процесуального. Юридичне визначення ринкової вартості і загальна основа регулювання оціночної діяльності закріплені у Федеральному законі про оцінку майна (Liegenschaftsbewertungsgesetz-LBG).

Регулювання оціночної діяльності в Бразилії здійснюється на підставі Бразильських стандартів оцінки майна, розроблених Бразильською асоціацією технічних стандартів (ABNT).

Основними документами, що регламентують діяльність оцінювачів у Бразилії, є стандарти оцінки, опубліковані Бразильською асоціацією технічних стандартів, а також стандарти оцінки, що випускаються Бразильським інститутом, і Бразильським комітетом оцінювачів.

Організація практики оцінки у Великобританії здійснюється на основі делегування прав на управління оціночною діяльністю Королівському інституту дипломованих оцінювачів (Royal Institution of Chartered Surveyors – RICS). Також регулювання оціночної діяльності здійснюється Об'єднаним товариством оцінювачів і аукціонерів. Королівський інститут дипломованих оцінювачів є саморегульованою організацією оцінювачів.

Оціночні стандарти Великобританії базуються на Посібнику з діяльності оцінювачів (RICS Statement of Valuation Practice and Guidance Notes-Red Book), який видається Королівським інститутом дипломованих оцінювачів.

Відповідно до державних оціночних стандартів процедура оцінки майна в Німеччині може проводитися наведеними до присяги державними експертами. Для одержання цього звання оцінювач повинен зареєструватися в місцевій Торговельній палаті як публічний/призначений експерт. При цьому реєстрацію в Торговельній палаті може одержати тільки той оцінювач, у якого є вища освіта в галузі архітектури або інженерної справи. Застосовуються стандарти Generally Accepted (German) Valuation Principles (GAVP), вони досить сильно відрізняються від міжнародних стандартів, особливо в частині хідного підходу.

Таким чином, вважаємо, що розроблення в Україні стандартів оцінки, заснованих на міжнародних, дасть змогу значно підвищити рівень цієї діяльності, зокрема, у галузі оцінки антикварної холодної зброї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дамодаран А. Инвестиционная оценка. – М.: Альпина бизнес букс, 2007. – 1342 с.
2. Международные стандарты оценки. Восьмое издание. 2007 / Пер. с англ. И.Л. Артеменкова, Г.И. Микерина, Н.В. Павлова, А.И. Артеменкова; Под ред. Г.И. Микерина, И.Л. Артеменкова. – М.: Саморегулируемая общероссийская общественная организация «Российское общество оценщиков», 2008. – 422 с.
3. Романова Н. М., Александрова М. А., Михайлова Е. А., Фомичева Н. М. Экспертиза, оценка и страхование музейных предметов: вопросы теории и практики. – СПб.: Изд-во «Нестор-История», 2011. – 192 с.
4. Тамойкин Д. М., Тамойкин М. Ю. Опыт практического пользования Методом ТЭС по оценке антиквариата в качестве единого международного стандарта. // НП СМАО Оценочная деятельность – Бюлетень Некоммерческого Партнерства «Саморегулируемая межрегиональная ассоциация оценщиков». – 2006 г., № 3 (с. 51 – 62).
5. Deloitte. Art & Finance Report 2016. – Berlin / 2016. – 160 p.
6. Technology TES. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tamoikin.com>.